

İlkokul Ders Kitaplarında Spor Temalı İçerik Analizi*

Arzu ÖZKAN¹, Ümit ÖZ², Ali ÖZKAN³

¹Alparslan İlkokulu, Sincan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara. <https://orcid.org/0000-0003-2947-2792>

²Bayburt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu. <https://orcid.org/0000-0003-3948-3745>

³Yozgat Bozok Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. <https://orcid.org/0000-0002-2859-2824>

To cite this article/ Atf için:

Özkan, A., Öz, Ü., ve Özkan, A. (2024). İlkokul ders kitaplarında spor temalı içerik analizi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 46-58.

Özet

İlkokul yıllarında millî ve kültürel kavram eğitiminin temellerinin ders kitaplarıyla atılması oldukça önemlidir. Çocukların eğitiminde önemli yere sahip olan kitaplar onların hayata hazırlanmasına da yardımcı olur. İlk öğrenim seviyesindeki kitaplarda yer alan temalar, temaların özellikleri ve bu temsil eden kahramanların yaptıkları meslekler çocukların ileride mesleklere karşı tutumlarını belirlemede etkili olmaktadır. Öğrenmelerin temellendiği ve desteklendiği dönemlerde çocuklarla buluşan kitaplar, onların örnek alabileceği modeller yaratarak toplumsallaşma sürecine katkı sağlamaktadır. Bu yüzden kahramanların üstlendikleri meslekler ve bu meslekleri ifade eden temaların nasıl dağıldığı son derece önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı ilkokullarda okutulan ders kitaplarının içinde yer alan spor temalı içerikler açısından incelenmesidir. Araştırmada ilkokul ders kitaplarında yer alan spor temalarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Bakanlığa Bağlı okullardaki 1., 2., 3. 4. sınıflarında okutulan ders kitapları incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Bakanlığa Bağlı ilkokullarda kullanılan MEB ilkokul 1, 2, 3, 4. sınıf ders kitapları oluşturmaktadır. Bu çalışmada, ders kitaplarındaki tema metinleri ve bunlara ait görseller incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır. Sonuç olarak, çocuklar için hazırlanan kitaplarda spor aktivitelerine yönelik çeşitlilik görülse de sportif aktivitelerini anlatan metinlere düşük düzeyde yer verildiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: İlkokul, Ders Kitapları, Spor

The Contest Analysis of Sports-Themed in Primary School Textbooks

Abstract

It is very important to lay foundations of national and cultural concept acquisition with textbooks. Books have an important place in the education of children. Books prepare children for life. Especially the themed, characteristics and occupations of the heroes in the books at primary level are effective in determining the attitudes of children towards the professions in the future. For this reason, the themed, occupations undertaken by the heroes and how these occupations are divided by themed are extremely important. In this context, the aim of this study was to examine the textbooks taught in primary schools in terms of sports-themed content. This study was conducted to reveal the themes of sports included in primary school textbooks. 1, 2, 3 and 4 grade primary school textbooks of MEB which were included in the Ministry of National Education of Turkey. The sample of the research is the 1, 2, 3 and 4 grade primary school textbooks of the Ministry of National Education of Turkey in the 2022-2023 academic year. In research texts in the textbooks and pictures of these texts will be examined. The data in the study were analyzed by, frequencies and percentages were used. In conclusion, although it seemed like the books prepared for children included various sports activities; it was observed that the texts that covered sports activities were included in the texts at low levels.

Keywords: Primary School, Textbooks, Sport

*Bu çalışma, 11-14 Eylülde Prag'da yapılan 9. Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresi'nde özel sunum olarak sunulmuş ve özet kitabında yayınlanmıştır.

GİRİŞ

Eğitim, doğuştan başlayarak tüm yaşamımız boyunca devam eden süreci kapsar. Ailede başlayarak ilkokulda devam eden toplumsallaşma, toplumsal kurallara uyma, rollerin farkına varma, görev ve sorumlulukları yerine getirme vb. süreçlerin yer aldığı öğrenmeyi ifade etmektedir (Kılıç ve Eyüp, 2011). Eğitimde amaçlanan, çocuğun sadece zihnini değil aynı zamanda bedenini, duygularını eğitmektir ve bunun en iyi yolu okumaktır. İyi bir okuma yapabilen bir birey okuduklarını şeylerden çeşitli anlamlar çıkarması öngörülür. Eğitimin önemli bir parçası olan çocuk kitapları eğitimin vazgeçilmez parçası olarak literatürde yerini almaktadır.

Çocuk kitapları, çocuklar için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Kitaplar, çocukların düşünme ve konuşma becerilerinin gelişmesine katkı sağlamakla birlikte duygularına yön vermektedir. Çocuklar, kitaplarla ne kadar erken tanışırsa yetişkin dünyasına olan uyumu o kadar kolay ve hızlı olacaktır (Tel, Karakay ve Gür, 2021). Çocuk kitapları, çocukların bilişsel, sosyal, dil gelişimi, kişilik gelişimi gibi birçok alanda gelişmesini sağlayan en önemli eğitim araçlarından biridir.

Çocuk kitapları yetişkinlerin okuduğu kitaplardan farklı özellikler taşır. Bunun sebebi çocuk kitaplarının konu ve biçim özellikleri ile konunun anlatım tarzı bakımından çocuğa göre olması zorunluluğudur (Bulut ve Kuşdemir, 2013). Kuran (2011)'a göre çocuk hikâye kitapları, içeriğiyle, kurgusuyla, dili ile çocukların beğenilerine ve zevklerine hitap etmektedir. Çünkü, kitapların eğlendirme, bilgi verme, eğitim, eğitime gibi amaçları vardır.

Çocuk, kitaplar ve kitaplarda bulunan kahramanlar aracılığı ile insan gerçekliğini ve yaşamı tanımaya başlar. Kitaptaki kahramanın/kahramanların özellikleri çocuğun yeni yaşantılar ortaya koymasını sağlamaktadır (Akt; Bulut ve Kuşdemir, 2013). Bu kahraman ve kahramanlar sayesinde farklı duygu ve düşüncelerin olabileceği kavramına maruz kalır. Bu sayede kişilerin davranışlarını anlamlandırmaya ve onlarla ilişkilendirmeye başlar. Daha sonra okul çağına girmesiyle birlikte okul müfredatlarında yer alan kitaplarla karşılaşır.

Günümüz okulları, gelişen teknoloji ile birlikte adeta yoğrularak görsel materyallerle birlikte zengin bir ortam içerisindedir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerimizin; öğrencilerin dikkatlerini çekebilmek adına bu çeşitliliğin karşısında farklı öğrenme ortamları hazırlaması akla gelebilir. Ancak bütün bu çeşitliliğe rağmen hala standart veya geleneksel yöntemler de vazgeçilmezdir. Bundan dolayıdır ki; öğretmenlerimizin derslerde kullandıkları ders kitapları bir öğretim materyali olarak her zaman kullanılan ve başvurulan bir araç-gereçtir. Elden düşürülemeyen bir materyal olan ders kitapları öğretmenlerin ve öğrencilerin hayatlarında millî ve kültürel kavramları kazandırmada önemli bir yer tutmaktadır (Karsak, Özenç, 2019).

Özellikle ilkokul yıllarında millî ve kültürel kavram eğitiminin temellerinin ders kitaplarıyla atılması oldukça önemlidir. Çocukların eğitiminde önemli yere sahip olan kitaplar onların hayata hazırlanmasına da yardımcı olur. İlk öğrenim seviyesindeki kitaplarda yer alan temalar, temaların özellikleri ve bu temsil eden kahramanların yaptıkları meslekler çocukların ileride mesleklere karşı tutumlarını belirlemede etkili olmaktadır. Öğrenmelerin temellendiği ve desteklendiği dönemlerde çocuklarla buluşan kitaplar, onların örnek alabileceği modeller yaratarak toplumsallaşma sürecine katkı sağlamaktadır (Aydın, 2021). Bu yüzden

kahramanların üstlendikleri meslekler ve bu meslekleri ifade eden temaların nasıl dağıldığı son derece önemlidir. Çocuk farkında olmadan maruz kaldığı temalar belkide ileri yaşamlarında onlara yol gösterici olabileceğini unutmamak gerekir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı ilkokullarda okutulan ders kitaplarının içinde yer alan spor temalı içerikler açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeli, araştırma için seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması ve analizi süreci hakkında bilgi verilmiştir.

İlköğretim birinci kademedeki 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında okutulan ders kitaplarından 1. Sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik; 2.Sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik, Yabancı Dil; 3.Sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik, Yabancı Dil, Fen Bilimleri; 4.Sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik, Yabancı Dil, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Trafik ve İlk Yardım, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ders kitaplarında yer alan “Spor Temalarının” değerlendirilmesi ile ilgili çalışmada nitel araştırma modellerinden birisi olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini, 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında okutulan ve Türkiye genelindeki okullarda İlköğretim birinci kademedeki tüm derslerde okutulmaya başlanan MEB Yayınlarına ait 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitapları oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, ders kitaplarındaki tema metinleri ve bunlara ait görseller incelenmiştir. Araştırmada ders kitaplarında yer alan “Spor Temalarının” değerlendirilmesi ile ilgili çalışmada nitel araştırma modellerinden birisi olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde istatistiksel açıdan frekans ve yüzdeler neticesinde elde edilen verilere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın örneklemini oluşturan MEB birinci sınıf kitapları

Kitabın Adı	Kitabın Yazarları	Kitabın Sayfası	
1.Sınıf	Matematik	Hatice BAHÇİVAN Orhan ÇİMEN Gülhanım DURSUN	208
	Türkçe	Davut CİVELEK Derya YILMAZ GÜNDÜZ Fatma KARAFİLİK	158
	Müzik	Metin ÇELİK Yüce EFENDİOĞLU Hasan ÖZER İdil ÖZKAN	80
	İlk Okuma Yazma Kitabı	Davut CİVELEK Derya YILMAZ GÜNDÜZ Fatma KARAFİLİK	208
	Hayat Bilgisi	Ejder DEMİR	204

Tablo 1’de çalışmaya dahil edilen birinci sınıf kitapları, yazarları ve sayfa sayıları ele alınmıştır. Sayfa sayısı en çok olan dersler Matemaetik ve İlk okuma Yazma Kitabıdır. En az sayfa ise müzik kitabıdır. Ayrıca toplamda beş kitap bulunurken toplam sayfa sayısı 858’dir.

Tablo 2. Araştırmanın örneklemini oluşturan MEB ikinci sınıf kitapları

Kitabın Adı	Kitabın Yazarları	Kitabın Sayfası
2.Sınıf	Matematik Asude ATLI Elif Ebru DOĞAN GÜZEL Ayten GÜNEŞ Nagihan ŞAHİN	302
	Türkçe Nihat ERDAL	266
	Müzik İbrahim GÖKMEN Özgün MARUL Fatih YAVUZ	128
	İngilizce Mehmet KARATAŞ	172
	Hayat Bilgisi Asude DOKUMACI Nihal ÖZDEMİR GÖK Zinnur DOKUMACI	271

Tablo 2’de çalışmaya dahil edilen ikinci sınıf kitapları, yazarları ve sayfa sayıları ele alınmıştır. Sayfa sayısı en çok olan ders Matemetik iken en az sayfaya sahip ders ise İngilizce kitabıdır. Ayrıca toplamda beş kitap bulunurken toplam sayfa sayısı 1139’dur.

Tablo 3. Araştırmanın örneklemini oluşturan MEB üçüncü sınıf kitapları

Kitabın Adı	Kitabın Yazarları	Kitabın Sayfası
3.Sınıf	Matematik Enser SAVAŞ Naciye TURAN EKMEKÇİ Süheyla SAVAŞ Yakup OFLAR	256
	Türkçe Barış Ekin KARADUMAN Erman ÖZDEMİR Onur YILMAZ	280
	Müzik Selda ARAS Burcu GERÇEK Cumhur KÖKKEÇECİ Kamer TÜRKİLİ	96
	İngilizce Feray AKKABAK Mehmet Zahit KUTLU Muhammet Turgay KAYIRAN Pelin SAĞLAM Sevinç KARAKÖSE	190
	Hayat Bilgisi Elif ÇELİKBAŞ Fatma GÜREL Nazile ÖZCAN	200
	Fen Bilimleri Koncay DEMİRAY Özkan KÖKER	255

Tablo 3’de çalışmaya dahil edilen üçüncü sınıf kitapları, yazarları ve sayfa sayıları ele alınmıştır. Sayfa sayısı en çok olan ders Matemetik iken en az sayfaya sahip ders ise Müzik kitabıdır. Ayrıca toplamda altı kitap bulunurken toplam sayfa sayısı 1277’dir.

Tablo 4. Araştırmanın örneklemini oluşturan MEB dördüncü sınıf kitapları

Kitabın Adı	Kitabın Yazarları	Kitabın Sayfası	
4.Sınıf	Matematik	Aslıhan KAYAPINAR Nagihan ŞAHİN Gülsüm ERDEM Burcu ŞENTÜRK LEYLEK	286
	Türkçe	Hayriye KAFTAN AKAN Ümit ARSLAN Sevim KUL Nihan YILMAZ	265
	Müzik	Bengü Keziban KAPLAN Eda VARLI ESEN Çağdaş SEVİNÇ Serap TAMAY TEZCAN	112
	İngilizce	Özben AKSEKİ Güniz ÇALIŞKAN KILIÇ Evrin ÇELİK Emre DİKİLİKAYA Zehra KARA Oya PANGAL Muharrem SARI Neslihan YÜCEL	153
	Sosyal Bilgiler	Sami TÜYSÜZ	208
	Fen Bilimleri	Ercan YAMAN Ramazan AKAN Murat DOĞAN Önder SARI	288
	Din Kültür ve Ahlak Bilgisi	Hulisi YİĞİT Emine ÖĞÜLMÜŞ DOĞAN Sümeyye KIRMAN Furkan ÖZÜDOĞRU Dilek MENKÜÇ	134
	Trafik Güvenliği	Hasan YALÇIN	78
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	Nalan ALTAY SUNA AY Zeynep ÖZGE ERTEK Halil POLAT Emine SELMANOĞLU Hasan YALÇIN	112

Tablo 4’de çalışmaya dahil edilen dördüncü sınıf kitapları, yazarları ve sayfa sayıları ele alınmıştır. Sayfa sayısı en çok olan ders Fen Bilimleri iken en az sayfaya sahip ders ise Trafik Güvenliği kitabıdır. Ayrıca toplamda dokuz kitap bulunurken toplam sayfa sayısı 1636’dur.

Yukarıda özetlenen ilkökul kitapları genel inceleme sonucunda birinci sınıftan başlayarak ders kitap sayısı ve sayfa sayısı artmaktadır. Genellikle sayısal dersler daha ağırlıklı yer alırken sosyal dersler onu takip etmektedir.

Tablo 5. İncelenen kitapların derslere göre dağılımı

	Kitap Sayısı (n)	%
Matematik	4	16
Türkçe	4	16
Müzik	4	16
Hayat Bilgisi	3	12
İlk Okuma Yazma Kitabı	1	4
İngilizce	3	12
Fen Bilimleri	2	8
Din Kültür ve Ahlak Bilgisi	1	4

Sosyal Bilgiler	1	4
Trafik Güvenliği	1	4
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	1	4

Tablo 5’de çalışmaya dahil edilen ilkokulda yer alan sınıf kitap sayıları ve yüzdeleri ele alınmıştır. Kitap sayısı bazında bakıldığında en çok olan ders kitapları Matematik, Türkçe, Müzik iken en az sayfaya sahip kitaplar ise Din Kültür ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Trafik Güvenliği ve İnsan Hakları, Yurtdaşlık ve Demokrasi kitabıdır. Ayrıca toplamda yirmi beş kitaptan oluşmaktadır.

Tablo 6. Kitaplarının içerisinde geçen spor aktivitelerinin dağılımı

Aktiviteler	Aktivite Sayıları	Aktiviteler	Aktivite Sayıları
Dart	1	Satranç	16
Dart Tahtası	1	Satranç Tahtası	1
Voleybol	12	Satranç Turnuvası	1
Voleybolcu	3	Masa Tenisi	4
Voleybol Topu	5	Yüzme	9
Basketbol	41	Jimnastik	4
Basketbol Topu	10	Bale	9
Basketbolcu	11	Futbol	77
Basketbol Potası	1	Futbol Topu	32
Pas, Asist, Sayı	1	Futbolcu	20
Bisiklet	23	Futbol Turnuvası	1
Bisikletçi	4	Kırmızı Kart	1
Bowling	2	Buz Pateni	2
Halk Oyuncular	1	Kaleci	1
Olimpiyat Logosu	1	Oyun Diziliş	1
Antrenman	1	Pas	1
Balerin	6	Tenis	16
Geleneksel oyunlar	1	Tenis Topu	4
Tekerlekli Sandalye Basketbol	2	Tenis Raket	4
Badminton	1	Halter	3
Antrenör	1	Dalgıç	4
Kay Kay	7	Atletizm	1
Okçuluk	1	Judo	1
Ampute Futbol	1	Beyzbol	1
Boksör	1	Rafting	1
Güreş	3	Dağcı	1
Bayrak Koşusu	1	Engelli Koşu	1

Tablo 6’da çalışmaya dahil edilen ilkokul kitaplarında yer alan spor aktiviteleri dağılım sayıları ele alınmıştır. Spor aktivitesi sayısı bazında bakıldığında en çok aktivite sayısı futbol branşında göze çarpmaktadır. Toplam 360 adet aktivite toplamı ele alınmıştır.

Tablo 7. Spor teması ile ilgili dağılım

Görsel	Metin	Problem cümlesi soru	cümle
110	6 Metin 1 Tekerleme 1 Soru Metni 1 Şiir Tanıtım Metni	38	27 (Metin İçi Cümleler Hariç)

Tablo 7’de çalışmaya dahil edilen ilkokul kitaplarında yer alan spor teması ile ilgili dağılım sayıları ele alınmıştır.

Tablo 8. İlkokul türkçe ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor (Branş)	Sayfa	Aktivite Sayısı
1	Türkçe	Voleybol	15	1
		Futbol	29	2
		Futbol-Voleybol	73	3
		Futbol-Voleybol	73	2
		Yüzme, Jimnastik, Basketbol, Voleybol, Yüzme, Atletizm	171,172	8
		Bale, Yüzme, Basketbol, Atletizm, Buz Pateni, Tenis, Futbol	174	9
		Atletizm	175	1
		Basketbol, Futbol, Voleybol	176	3
		Futbol	190-194	6
		Yüzme, Jimnastik, Basketbol, Voleybol, Yüzme, Buz Pateni	171-172	13
2	Türkçe	Spor Dalları Cümle	173	1
		Jimnastikçi, Yüzme Basketbolcu, Futbol, Atletizm, Buz Pateni, Tenis	174	7
		Spor, Spor Takımları Cümle	175	3
		Basketbol, Futbol, Voleybol	176	4
		Futbol	190-194	17
		Atletizm	100	2
3	Türkçe	Dalgıç	247	4
		Futbolcu	250	2
		Güreş	210-213	6
4	Türkçe	Güreş	210-213	6

Tablo 9. İlkokul matematik ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor	Sayfa	Aktivite Sayısı
1	Matematik	Atletizm	15	1
		Basketbol	25	1
		Basketbol	26	1
		Basketbol	27	1
		Futbol	43	3
		Satranç, Dalış	61	3
		Futbol	63	2
		Futbol	65	3
		Futbol, Basketbol, Tenis	67	3
		Geleneksel Oyunlar, Futbol	85	2
		Bisiklet	95	4
		Bowling	98	4
		Futbol 2	113,112	2
		Dartçı	131	3
		Futbol	156	4
		Basketbol, Bisiklet	162	4
		Futbol, Basketbol	166	7
		Basketbol	174	1
		Futbol Topu Resmi	199	1
		2	Matematik	Basketbol
Atletizm	28			5
3	Matematik	Futbol, Basketbol, Voleybol	86	31
		Futbol	150	5
4	Matematik	Atletizm	210	2
		Tekerlekli Sandalye Basketbol	20	4
		Atletizm, Dağ Bisikleti	28-29	5
		Futbol	54	2
4	Matematik	Atletizm	63	2
		Atletizm	66	1

	Bisiklet	72	1
	Tenis	115	2
	Voleybol	119	1
	Futbol	121	4
	Basketbol	141	4
	Satranç	173	4
	Satranç	192	2
	Atletizm	248	2
	Halter	267	1

Tablo 10. İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor	Sayfa	Aktivite Sayısı
1	Hayat Bilgisi	Basketbol, Halk Oyuncuları, Satranç, Futbol	44	7
		Futbol	46	1
		Masa Tenisi	52	1
		Futbol	78	1
		Atletizm	91	1
		Futbol	136	2
		Futbol	17	2
		Futbol, Satranç, Tekerlekli Sandalye Basketbol	20	6
		Futbol, Satranç	21	4
		Futbol	45	1
2	Hayat Bilgisi	Futbol, Badminton	51	2
		Futbol	92	2
		Basketbol, Futbol	106	4
		Spor Cümle	108	1
		Basketbol	109	3
		Spor	111	1
		Basketbol	136	3
		Basketbol, Satranç	12	7
		Basketbol	27	1
		Basketbol	37	2
3	Hayat Bilgisi	Futbol	77	1
		Bisiklet	92	1
		Bisiklet, Futbol	110	10
		Bisiklet	111	2
		Futbol	115	1
		Atatürkü Anma Gençlik Spor Bayramı Cümle	180	1

Tablo 11. İlkokul İngilizce ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor	Sayfa	Aktivite Sayısı
2	İngilizce	Futbol, Tenis	12	4
		Futbol, Basketbol	16	4
		Futbol	80	2
		Bale	82	2
		Bale	89	1
		Bale, Futbol	88	2
		Bale, Futbol	90	2
		Bale, Yüzme, Jimnastik	144	5
		Bisiklet	10	1
		Futbol	20	1
3	İngilizce	Futbol, Bisiklet	44,45	2
		Basketbol, Beyzbol	47	3
		Boks, Halter	48	1
		Basketbol, Bale, Satranç, Yüzme, Atletizm	53	10

		Basketbol	54	1
		Voleybol, Atletizm, Satranç	55	9
		Futbol, Basketbol, Yüzme, Dans, Atletizm	57	7
		Futbol	59	1
		Basketbol	61	2
		Cümle	63	2
		Futbol, Yüzme	64	2
		Bisiklet	71	2
		Stranç, Bisiklet, Futbol	74-75	6
		Stranç	80	1
		Futbol	88	1
		Futbol, Basketbol	92,93	3
		Bisiklet, Futbol	137-145	2
4		Tenis, Bale, dalgıç, Futbol, Bisiklet	13,39,41	5
		Satranç, Bisiklet, Satranç	45,46	5
		Tenis, Bisiklet, Bale, Dağcılık	48-61	4
		Basketbol, Halter, Futbol	68-87-90-121	8
		Yüzme, Tenis, Bisiklet, Dalgıç, Masa Tenisi, Futbol, Satranç	139-146-147	9

Tablo 12. İlkokul fen bilimleri ve insan hakları yurttaşlık ve demokrasi ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor (Branş)	Sayfa	Aktivite Sayısı
		Masa Tenisi, Voleybol, Futbol, Basketbol	74	9
3	Fen Bilimleri	Bisiklet	77	2
		Okçuluk	84	4
		Kay Kay	90	1
		Bisiklet, Basketbol	94	2
		Bisiklet	171	1
4	İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi	Rafting	88	1
		Tenis	91	1
		Tenis	128	1
		Futbol, Basketbol, Voleybol, Tenis	188	6
4	İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi	Basketbol	33	1
		Futbol	67	1
		Futbol	74	1
		Futbol	80	2

Tablo 13. İlkokul trafik güvenliği ve sosyal bilgiler ders kitaplarında spor temalarına yönelik analiz

Sınıf	Ders Kitabı	Spor	Sayfa	Aktivite Sayısı
1	İlk Okuma Yazma Kitabı	Tenis	97	1
4	Trafik Güvenliği	Bisiklet, Kay Kay, Paten, Scooter	25	5
		Bisiklet, Paten, Scooter Kay Kay	26	6
4	Sosyal Bilgiler	Satranç	19	4
		Yüzme	20	4
		Ampute Futbol	29	7
		Futbol	67	2

Masa Tenisi	161	6
Halk Oyunları	168	1
Olimpiyat	174	2
Judo	192	2

Tablo 8-13'e göre spor teması olarak kitap içeriklerinde oyun, spor, spor terimi, spor malzemesi ... vb. spor temasını içeren aktiviteler aktivite sayıları ve geçen sayfalar belirlenmiştir.

Tablo 14. Yer alan spor branşların temsil ettiği meslekler

Güreşçi	Voleybolcu	Basketbolcu	Ampute Futbolcu
Antrenör	Halterci	Halk Oyuncusu	Dağcı
Hakem	Bisikletçi	Kaleci	Okçu
Boksör	Balerin	Jimnastikçi	Dalğıç
Dart Oyuncusu	Bowling Oyuncusu	Badmintoncu	Tekerlekli Sandalya Basketbolcusu
Atlet	Rafting Sporcusu	Buz Patencisi	Judocu
Futbolcu	Yüzücü	Satranç Oyuncusu	Masa Tenisçisi
Tenisçi	Bezbolcu	Dartçı	

Tablo 14'de çalışmaya dahil edilen ilkökul kitaplarında yer alan spor branşlarının temsil ettiği meslekler ele alınmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı ilkökullarda okutulan ders kitaplarının içinde yer alan spor temalı içerikler açısından incelenmesidir. Araştırmada ilkökul ders kitaplarında yer alan spor temalarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Bakanlığa Bağlı okullardaki 1., 2., 3., 4. sınıflarında okutulan ders kitaplarındaki tema metinleri ve bunlara ait görseller incelenmiştir. Bu ders kitaplarının çocukların eğitim sürecinde zorunlu olarak kullanıldığı ve bu kitapların çocukların gelişim özellikleri, yaşları, ihtiyaçları ve ilgileri göz önünde bulundurularak hazırlanmış olduğu düşüncesinden yola çıkarak yapılan çalışmanın sonuçlarının ortaya konulması önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra bireysel tutum ve davranışlardan, toplumun kültürel değerlerinden, kültürler arası alışverişten etkilenecek oluşan ve kişinin davranışlarına yön veren değer kavramı üzerinde son yıllarda büyük bir ortak kanı ve tutarlılık olduğu görülmektedir (Kırmızı, 2014). Ayrıca öğretmenlerin tutumları, davranışları hangi derslere daha çok önem verdikleri ve buralarda kullanılan kitapların önemi aşikardır. Bu bağlamda yapılan bu çalışmada ilkökulda yer alan kitapların spor teması açısından incelenmiştir. 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Bakanlığa Bağlı okullardaki 1., 2., 3., 4. sınıflarında okutulan ders kitaplarındaki tema metinleri ve bunlara ait görsellerin incelenmesi neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır: İncelenen kitaplarda, spora yönelik tema analizi kapsamında en çok tema birinci sınıflarda matematik ders kitabında yer alırken ikinci sınıfta hayat bilgisi ders kitabında, üçüncü sınıfta İngilizce ders kitabında, dördüncü sınıfta ise matematik ders kitabında yer almaktadır. İncelenen kitaplarda ilkökul çağı çocuklar için hazırlanmış kitaplarda spor teması olarak tablo 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 verildiği gibi futbol, voleybol, basketbol... vb branşlar yer alırken bu branşlarla ilgili terimlerde yer verilmiştir. Kitaplarda spor aktivitesi olarak ele alınan aktiviteler toplumda daha çok kabul görmüş ve kitleleri kendine çeken spor branşları daha çok ön plana çıkartılmıştır.

Kılıç ve Bircan (2011) tarafından meslek rollerinin ele alındığı çalışmada maraton koşucusu ve halterci yer almıştır. Aydın (2021) tarafından MEB kitaplarında yapılan çalışmada ise futbolcu, antrenör, dalgıç, kaleci ve sporcu olarak ele alınmıştır. “Gerçek Bir Meslek” metninde futbolcu, kaleci ve antrenör olarak da erkek karakterlerin resimlendiğini ifade etmiştir. İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı” metninde ünlü Rus *güreşçi* Hakimşmit vardır. “*yüzücü*” ile ilgili herhangi bir cinsiyet açıklaması metinlerde ve metin görsellerinde bulunmadığını ifade etmiştir.

Ayten (2021) tarafından ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kültürel değerler açısından durumunu ortaya koymak için yaptığı çalışmada ders kitaplarındaki temaların başlıkları Sağlık ve Spor altında yer alan konuların içinde “Sanat” temasında Türkü, Sanatçı, Spor, El Sanatları, Gölge Oyunu ve Geleneksel Oyunlar alt temalarına değinilmiştir. Spor alt temasında yer alan 2. sınıf Türkçe ders kitabında 2.7.3 “Sporcu” metnindeki güreş vurgusu haricinde 2. sınıfta sanat temasına ilişkin kültürel değerler gözlenmemiştir. Özenç ve Orhan Karzak (2019) çalışmasında Türkçe dersi öğretim programı incelenerek “Millî Kültürümüz” temasındaki 19 kavram olan “aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra/göç, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz” ele almıştır. Geleneksel spor kavramlarına ilkökul birinci ve ikinci sınıf ikinci dönem ilkökuma ve yazma ders kitabında yer verilmediği görülmüştür.

Kasa (2015) tarafından yapılan çalışmada Tarih Temasında yer alan son alt tema ise Spordur. Türklerin tarih boyunca güreş, cirit atma gibi sporlarla uğraştığı bilinmektedir. İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler temasında yer alan serbest okuma metni “Anadolu Davulunda güreş ile ilgili paragraf ve resim olduğu ifade edilmiştir. Türklere özgü sporları güreş ve cirit derste bahsedilse de öğretmen bu sporları öğrencilere anlatmamıştır. Öğretmenler güreş ve ciritin yanı sıra binicilik, okçuluk gibi Türklere özgü sporlardan bahsederek Türklerin tarihine ilişkin bilgiler verebileceği şeklinde açıklama yapılmıştır.

Başka bir çalışmada Yılar ve Kaşka (2020) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarının 4. sınıflar için hazırlamış olduğu ders kitabı incelendiğinde Nasreddin Hoca’ya ait 3 fıkra tespit edilmiştir. Kitap içerisindeki fıkraların “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Sağlık ve Spor” temaları altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır.

Karsak ve Özenç tarafından yapılan çalışmada İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “bayrak” kavramı, üç temada geçmekte ve toplam üç metinde/şiiirde yer almaktadır. Kavram geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Millî Mücadele ve Atatürk” ile “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. Ayrıca ilkökul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “geleneksel sporlar” kavramı iki metinde/şiiirde ve yalnızca “Millî Kültürümüz” temasında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “geleneksel sporlar” kavramı üç metinde/şiiirde ve üç temada yer almaktadır. Geçtiği temalar arasında en çok “Sağlık ve Spor” temasında, en az “Millî Kültürümüz” temasında yer bulmaktadır. Belirtilen kavramlara ek olarak ilkökul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “gelenekler”, “geleneksel sporlar”, “Türkçe”, “millet”, “Türk”, “İstiklâl Marşı” kavramlarına da yeterince yer verilmediği söylenebilir.

Sonuç olarak çalışmalarda da ifade edildiği gibi ders kitapları örgün eğitim için önemli bilgi kaynaklar olarak literatürde yerini almaktadır. Ders kitaplarında ele alınan metinler, görseller, etkinlikler, aktiviteler, yönlendirmeler gibi tüm eğitsel içeriklerin seçimi hayati öneme sahiptir. Bu içerikler kültürümüzden izler taşınmalı, kültürümüzü ilgili öğrenciler vasıtasıyla gelecek nesillere aktaracak şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca hedef alınan kültür unsurlarının tekrar sayıları, farkındalık yaratacak konuların metinlerinin kullanılması, görsellerin ele alınması, aktivitelerin kullanılması ön plana çıkarılacak konuların kalıcı olarak davranış değişikliklerine yol açması beklenir. Bu sebeple ne kadar çok tekrarlanırsa farkındalık yaratacağı aşıkardır. Ayrıca ileride yaşantımıza yol vereceğide kaçınılmaz gerçektir. Bu öneme binaen yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlar şöyle sıralaya biliriz:

Araştırmada incelenen kitapların hemen hepsinde spor tema ve aktivitesi bulunmakla birlikte görsel etkinliklerin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Metinlerin, tekerlemelerin çok az kullanıldığı görülürken spor ile ilgili terimlerin çok az kullanıldığıda görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar sağlıklı yaşam için olmazsa olmazlarımızdan fiziksel aktivite ve spor temaları kitaplardaki varlığı açısından az diyebileceğimiz bir kararkterde gözükmeğidir.

Buradan hareketle araştırmanın sonuçları incelendiğinde ders kitaplarındaki metinlerde spor ve buna bağlı aktivite ve tema değerlerin hem dağılım olarak hem sayısal olarak istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırmaların sonuçlarına ilişkin olarak şu öneriler verilebilir: Ders kitaplarındaki metinler spor teması, aktiviteleri, görselleri, metinleri değer aktarımı açısından gözden geçirilebilir. Metinlerde yer alan spor temaları dağılımlarına dikkat edilerek her sınıf seviyesinde spor kültürel değerlerin yeterince vurgulanması sağlanabilir. Ders kitaplarında sağlıklı yaşam ve spor alışkanlığının verilmesi önemlidir. Ders kitapları içerisinde geçen metinlerde sağlıklı yaşam biçimi aktiviteleri ve spor branşları, aktiviteleri açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin seviyelerine uygun spor kitaplar okul ve sınıf kitaplıklarında daha çok yer alması sağlanmalıdır. Spora yönelik paydaşlar bir araya gelerek çocuklar için spor ile ilgili yayın kriterleri oluşturulması, spor ile ilgili bağımsız bir kitap oluşturulması bu kitap içinde branşlara yönelik çalışmaların, eğitsel oyunlara, geleneksel oyunlara yer verilmesi önem arz etmektedir. Baskısı yapılan yayınların bu kriterlere uygunluğunu denetleyen aktif bir komisyon kurulması önem arz etmektedir. Bu oluşturulacak kitaplara destek olarak okullarda uygulanacak bu etkinlikler için hazırlanmış materyallerin okullara gönderilmeside önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydın, B. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde meslek analizi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(34), 1047-1062.
- Ayten, B. K. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kültürel değerler. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(40), 2168-2190.
- Bulut P., ve Kuşdemir Y. (2013). Tübitak tarafından yayınlanan çocuk kitaplarının içerik özelliklerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(12), 215-226.
- Karsak, H. G. O., ve Özenç, E. G. (2019). Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 709-735.
- Kasa, B. (2015). *İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitimi: Bir durum çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Kılıç, L. K., ve Bircan, E. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- Kırbaşoğlu Kılıç, L., ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Tel, M., Karakaya, Y. E., ve Gür, E. (2021). Çocuk hikâye kitaplarında spor ve sağlıklı yaşam temasının incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 509-517.
- Özenç, E. G., ve Orhan-Karsak, H. G. (2019). İlkokul birinci ve ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında milli ve kültürel kavramlara yer verilme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 349-379.
- Yılar, Ö., ve Kakşa, M. H. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarında nasreddin hoca ve fıkraları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 399-415.